

i encara ho és, el de *Plegamans*: «a Plegamans hi ha un gran casal medieval, al qual es dona el nom de Castell» (*Nom. C.E.C.* etc.). *Plegamans* consta com «alou» ja en el document citat de 990 i ja hem provat amb les cites (B) que aquest castell havia donat naixença a un copiós i important llinatge des dels SS. XII-XIV. És, doncs, ben fundat associar-lo amb els NLL com *Palafolls* (Castell de~), *Paracolls* i molts altres castells (veg. aquest article, supra). Observem, en les cites donades en aquests articles, els testimonis encara més nombrosos dels noms de barons, formats amb aquest tipus de compostos. Una raó ens en feia dubtar: bastants d'aquests noms tenen un sentit satíric o sever, i el present no s'explicaria així; però no són pas tots: el Cardenal de *Pelagrua*, poderós a Roma (a. 1313), o Frare *Pelabou*, el mostren aplicat a gent d'església, pacient, hàbil, insistent (a «peler le geai» «pelar la pava»); *Para-colls* 'parar compte, no et trenquis el coll'.

Crec que en l'anàlisi de *Plega-mans* no ens hem d'apartar del sentit corrent i comú: *plegar les mans* suplicant clemència o benevolença? Podem creure que els *Plega-mans* podien venir d'algun noble lleial al sobirà, que, en aquells temps revolts, potser després d'intentar fer independència o rebeca oposició, va avenir-se amb el sobirà, tal com hagué de fer-ho el comte d'Empúries en un moment cèlebre, amb el comte de Barcelona. Hem vist que Ramon de *Plegamans*, establert a Barcelona, s'havia convertit en home de confiança de Jaume I i com s'havien avingut a ser-ho els Montcades, Entences o Nuno Sanç en altres ocasions.

Què és *plegar les mans*?, doncs ens ho mostren els exemples típics: en la mare homicida «ella s'aferra / ab tots los sants: / *plega les mans*, / torna's a Déu, / com ella's veu del fill partida» (J. Roig, *Spill* 5388); «fer un *plegamans*» «acte de plegar les mans per saludar o demanar perdó» cita *AlcM* d'un dicc. menorquí; i així ha quedat, diríem petrificat, en el mot *plegamans* 'pregadéu, llagost, *Mantis religiosa*' viu en el Vallès diu *AlcM* (doncs, a *Plegamans*) i a diverses comarques pirinenques i de l'Ebre i el Segre.

Tot sospesat, aquesta explicació és convincent; majorment: em sembla la única que pot convèncer, una vegada examinades les exploracions en el sentit que recomanà Moll; les exposo amb els arguments que se m'havien acudit per demostrar-les, però les trobo totes forçades o impossibles.

Seria, tanmateix, un sobrenom de sentit pejoratiu, com bona part de les d'aquest tipus? Nom soberg, desafiador: *Malgrat*, *Montesquiu*, *Pela-folls*, *Tallaferro*, *Trenca-vel*. Només hi albiro una pista, la del nom d'un guerrer que es vanta de fets d'armes: «*En plaga mantz*» 'el qui en fereix tants i tants': fóra mot occità trobadoresc usual «e fo plagatz de lansa» R. Gaulcem, o. fr. ant. «là ot des morz et des *plaiiés* /

tant q. n'en sai dire lo cante» *Rom. de Renart* (Raynouard IV, 550); però en català el verb *plagar* no fou mai gaire usual, llevat el sentit de *úlcerar* (*DECat.* VI 586B53), fora que és tractés d'una supervivència pre-catalana, occitanejant; però per això caldria trobar almenys alguna base en les mencions antigues del nostre NL i NP; i la manca en aquests casos de grafia *pla-* i de *-nz*, amb *Ple-* i *-ns* unànimes des del S. X, acaba d'obligar-nos a descartar-ho.

Hi feia pensar un curiós sobrenom «Disce-perensem» que admet com a propi un notari de l'Alta Ribagorça en la col·le. de M. Duque, un poc abans de la cita de *Gilelm. de Plicamanus* (que hi he donat supra) seria potser un sobrenom cruel 'apren per l'espasa', però no deu ser aprèn de lluitar-hi, puix que és un clergue (com aquells *Pelagrua* i *Pelabou*, supra), seria més aviat declaració d'humilitat: jo m'he sotmès a l'espasa dels cavallers; més comparable al que feren els Nuno Sanç, a què he fet al·lusió, sotmetent-se al rei més fort. No sempre la noblesa es vanta de la seva força díscola: també n'hi hagué que feien un blasó de la seva lleialtat incommovible al sobirà del país: al senyor feudal més poderós. Un d'aquests pogué ser l'èponim del *Plegamans* vallesà.

O seria una altra cosa inconnexa amb aquests sobrenoms? Un nom de pagès en plural, com *Caixans*, *Prullans*, *Porcinyans*? Provem de trobar-li un epònim: hauria de ser un nom en -AMIIUS; hi ha algun cas com *Musamius*, però molt menys que *-imius*, *-umius*; postularíem un *PLACAMIIUS, amb -AMIANOS > -a(i)mans? Ho deixo córrer, com a cosa massa hipotètica (res d'això en Skok ni Schulze): no li podríem trobar arrel adequada en *placere* (d'on *Placidus*, *-idius*, *-entius*), caldria partir de *placare* 'calmar, expiar' impropri semànticament (i amb una hipòtesi grega Πλοκοκμος que no sé si existeix, cf. ευπλοκοκος κτηνη, ens allunyariem encara més dels fets fonètics).

A una altra conjectura em duia el fet que *Plegamans* sigui a prop del riu Ripoll, afl. del Besòs, que és riu de poca aigua (cf. les afrs. amb *torrente* i *aqua* en els docs. de 965 i 970) conjecturava jo si potser podria venir de *Pelagos-mansos* 'bassals mansos, quiets, aigües tranquil·les': de *pèlec* 'gorga, bassa' (VI, 303-16 i b.32 ss.), cf. el cognom *Pratmans*; caldria passar per una extraordinària metàtesi *Pelogmans, o *Pelgimans > *pelegamans*. Supòsit i fonètica forçats, rebuscats. La constància de la forma *Plegam--/Plecamans* de tantes mencions medievals acaba de treure'ns-ho del cap.

Podem quedar-nos sense escrúpol amb *Plegamans*, sobrenom de barons lleials que s'han fet perdonar per clemència algun acte inseqüent, i des de llavors es van vantar de llur sobrenom de súbdits